

f.eks. kan placeringen af en borg eller et slag måske kun til fulde forstås på baggrund af denne.

Den ukyndige kunne spørge, hvorfor Ørberg som så mange andre kun taler om vandplanen, når der også er sket gennemgribende ændringer, der ikke er uden betydning for forståelsen af historiske fænomener, i andre fysiske forhold, som f.eks. landets dækning med skov og hede. Ørberg nævner selv s. 271 note 7 Aksel E. Christensens kort over middelalderlige sognekirker som eksempel på et kort, der ikke er udstyret med historisk vandplan; man kunne på dette kort med lige så stor ret efterlyse de historiske skov-hede forekomster. Er der ikke en tendens til at tillægge forholdet land-vand stor betydning, fordi det er et af de få historisk vigtige fysiske forhold, hvis ændringer der overhovedet er kildemæssige muligheder for at rekonstruere?

Det næste spørgsmål bliver, om kilderne er så gode, at vi kan stille et generelt krav om, at der skal arbejdes med historisk vandplan. Videnskaberens Selskabs kort, hvortil opmålingerne foregik i en halvhundredårig periode omkring år 1800, giver det ældste nogenlunde pålidelige billede af hele Danmarks udseende, og Ørberg foreslår da også at lade dette kort danne grundlag for den historiske vandplan på kort, der behandler temaer fra før dette tidspunkt, Slesvigs vestkyst dog undtaget, hvor ændringerne gennem perioden har været meget store. Her skal ikke kommes nærmere ind på de indvendinger, der kan rejses mod denne opmåling (jfr. Alex Wittendorff i Fortid og Nutid bd. XXIX:1, 1981., s. 131-32); det skal derimod problematiseres at lade en vandplan fra slutningen af det 18. århundrede og begyndelsen af det 19. – kortene giver på grund af den lange opmålingstid intet øjebliksbillede – repræsentere situationen i en mere end tusindårig periode, hvor vi kun har meget få holdepunkter for, hvorledes landet har set ud. Kan man ikke ved at arbejde med den foreslåede historiske vandplan, der jo må blive fiktiv for lange perioder, give læseren det indtryk, at man her har at gøre med noget »historisk korrekt«? Denne risiko løber man næppe, hvis man generelt arbejder med moderne vandplan, som læseren er fortrolig med,

og en gang for alle gør opmærksom på, at den ikke afspejler de historiske forhold. Her er kun talt om grundkort for tiden før 1800; men problemerne bliver ikke mindre for den følgende periode, hvor kravet til historisk korrekt vandplan også må gælde. I denne periode sker de mange og store ændringer, hvilket betyder, at der må en lang række forskellige grundkort til at dække perioden. At fremstille disse vil kræve en ikke ubetydelig indsats.

Hvor detaljeret et kort kan blive afhænger naturligvis af kortets målestoksforhold. Ørberg foreslår, at der på kort af format som de nævnte danmarkshistorier ud over vigtige kystændringer kun medtages ændringer i vandplanen, der arealmæssigt er 500 ha og derover, altså et fast mål. Bør man på historiske kort frem for et fast mål ikke snarere tage hensyn til områdets betydning for kortets tema, selv om det så også betyder, at områder må forregnes for at kunne vises? Landets udseende er jo trods alt ikke kortets tema, men skal danne baggrund for forståelsen af dette.

Før man vælger at anvende grundkort med historisk vandplan, bør man nok afveje de ressourcer, det kræver at fremstille sådanne, over for dels det resultat, man opnår som følge af det sparsomme kildemateriale, dels nødvendigheden af at have sådanne kort som grundlag for at vise det tema, man ønsker. Ydermere skal man gøre sig klart, at kravet om grundkort med historisk vandplan vil være lettere at realisere – stadig med de kildemæssige begrænsninger, der nødvendigvis vil være – hvis der er tale om et par kort til en historisk fremstilling, end hvis der skal planlægges grundkort til en serie kort, der tilsammen skal dække en lang periode.

Helge Stavnsbjerg: 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie

»Arbejdere og tillidsfolk, studenter og lærere på alle niveauer, foreninger og institutioner – alle, der interesserer sig for den danske og internationale arbejderbevægelses historie, bør blive medlem af SFAH«.

Således indledes en introduktionspjece udgivet af SFAH i 1981. Og det hedder videre: »... Men SFAH er ikke en eksklusiv klub af højlærde. Alle, der arbejder med undervisning og formidling – alle, der har interesse for arbejderbevægelsens historie, kan være med«.

Det ligger således SFAH's bestyrelse stærkt på sinde at præsentere foreningen, som en formidler og inspirator *for alle*, der er optaget af arbejderbevægelsens historie. Tilsvarende intentioner fremføres i redaktionens forord til »Fremad og aldrig glemme«.¹ Her opdeles de potentielle læsere og brugere af håndbogen i fire kategorier, nemlig for det første »dem, der kontinuerligt har været involveret i studiet af arbejderbevægelsens historie. Selv for dem kan det være svært, for ikke at sige umuligt at bevare et overblik over de utroligt mange store og små afhandlinger, der produceres« (s. 7). Derpå følger personer, der kun i kortere tid har beskæftiget sig med arbejderbevægelsens historie eller har skrevet speciale i denne: eksempelvis den gymnasielærer, ... som senere ikke har haft tid til at følge med« (s. 7). I tredje kategori befinder sig undervisere, der vil eller skal tage emner op fra arbejderbevægelsens historie i deres undervisning. Disse vil ifølge redaktionen kunne benytte håndbogen, som en introduktionsbog. Den fjerde kategori udgøres af alle andre, som forhåbentlig vil kaste sig over håndbogen af lutter interesse for emnet.

Med udgangspunkt i »Fremad og aldrig glemme« vil to påstande om SFAH's virke blive forfægtet i det følgende – indrømmet, i en meget summarisk og noget énsidig form.

1. SFAH har ikke i sit første årti formået at komme i kontakt med interesserede arbejdere, endsige arbejderbevægelsens ledere. Denne blokering brydes på ingen måde af »Fremad og aldrig glemme«.
2. Det er bydende nødvendigt for SFAH i sit andet årti at etablere en dialog med de arbejdere og den arbejderbevægelse, som i disse år forsøger at frembringe en histo-

rieskrivning om – og for arbejderklassen (arbejderbevægelsen). Ellers vil SFAH udvikle sig til en informations- og formidlingscentral for de »højlærde«, og få udenfor de indviedes kreds vil bemærke 20-års jubilæet.

Her er det vel rimeligt ganske kort at præsentere SFAH. Der er primært tale om et forlag med en imponerende udgivelsesrække bag sig, når de knappe ressourcer (gratis arbejdskraft bl.a.) betænkes. Indtil dags dato (marts 1982) er der udkommet 11 årbøger. Fra nr. 7, der udkom i 1977, har årbogen været bygget op omkring et tema. Således hed temaet i nr. 7, »Socialdemokratiet og venstrefløjten«. Og der er endvidere udkommet 18 nr. af »Meddelelser om forskning i Arbejderbevægelsens historie« (fra 1982 ændres navnet til »Arbejderhistorie«!). Tidsskriftet indeholder foreningsmeddelelser, korte artikler, debatindlæg og anmeldelser, foruden oversigter over »ikke-afsluttede« og »afsluttede« afhandlinger. SFAH udsender også en publikationsserie (5 bøger) og en skriftserie (12 bøger). På forlaget Fremad har SFAH fået udgivet 5 kildehæfter til brug i folkeskolens 6.–10. klasse.

Selskabet afholder hvert år et seminar, der i 1981 handlede om »Arbejderbevægelsen under besættelsen«. Og som et sidste skud på stammen er der i foråret 1981 påbegyndt en »kontaktkreds om fagforeningshistorie«, hvor akademikere og arbejdere kan udveksle erfaringer om det »at skrive lokale fagforeningers historie, festskrifter o.lign.« Næste møde i kontaktkredsen vil blive afholdt i 1982, ifølge en introduktionspjece fra SFAH (1981). Med andre ord har SFAH været med til at formidle en god bid af 70'ernes forskning i arbejderbevægelsens historie. Det fremgår også klart af de fem fyldige litteraturfortegnelser, der er placeret i »Fremad og aldrig glemme«. Herudover består jubilæumsbogen af to introducerende artikler om »dansk historieskrivning om arbejderbevægelsen« – før – og efter 1970. Og af fire oversigtsartikler, der behandler

1. Fremad og aldrig glemme. 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie – status og perspektiver. Redigeret af: Gerd Callesen, Hanne Caspersen og Knud Knudsen. Udgivet af Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie (SFAH). 1981. 149 kr. (110 kr. for medlemmer).

forskningen og historieskrivningen i fire perioder med skel i 1871, 1914/20 og 1946. Bogen afsluttes med otte temaartikler.²

I de to oversigter vedr. dansk historieskrivning om arbejderbevægelsen – før og efter 1970 – skrevet af henholdsvis Gerd Callesen og Niels Finn Christiansen, gives bl.a. en karakteristik af den akademiske eller universitære historieforskning og af de fremstillinger arbejderbevægelsen selv har ladet producere. Gerd Callesen mener ikke, at de to tendenser var grundlæggende forskellige i perioden frem til 1970, idet »begge tendenser var materialistiske i deres forklaringer på årsagssammenhænge men ikke dialektiske, begge tendenser beskæftigede sig overvejende med bevægelsens hovedstrømning og var legitimerende«, og for begge tendenser blev arbejderklassen opfattet »som objekt for bevægelsen ikke som selvstændigt handlende subjekt« (citeret, s. 20).

Det noteres endvidere af GC og NFC, at akademikerne kun frembragte få værker om arbejderbevægelsens historie i den lange periode fra 40'ernes begyndelse til slutningen af 60'erne. Arbejderbevægelsen var stort set ene om at beskæftige sig med sin egen historie i denne periode. Men ca. 1970 degenererer, ifølge NFC, arbejderbevægelsens egen historieskrivning. Han karakteriserer Jens Otto Krag og K. B. Andersens: Kamp og fornyelse. Socialdemokratiets indsats i dansk politik 1955–71. 1971, og Ib Koch Olsens festskrift: Kampens gang. LO gennem 75 år, 1898–1973, som »glimrende eksempler på den udvikling, . . . der er sket inden for denne genre. Bevægelsens første historieskrivning om sig selv var et led i opbygningen af en egen identitet, klassemæssig og organisatorisk . . . Den rummede en vitalitet og aggressivitet over for både det borgerlige samfund og dets historieskrivning, der helt marginaliserede arbejderklassen og -bevægelsen. Denne type fremstillinger er i dag degenereret til en snæver legitimering af den til enhver tid førte politik, hvor det hævdes, at be-

vægelsen altid har måttet handle, som den gjorde ud fra nogle ikke nøjere bestemte »nødvendigheder«. Begrebet »kamp« i de to titler er falsk varebetegnelse, som dækker over, at classesamarbejdet har været det dominerende træk i de socialdemokratiske organisationers politik i årtier« (s. 25).

Samtidig med at *bevægelsens egen historieskrivning* degenererer, blomstrer den *akademiske historieskrivning* om arbejderbevægelsen op. Med udgangspunkt i dialektisk materialistiske analyser »demaskeres« Socialdemokratiet og den socialdemokratiske ledede fagbevægelse. Interessesfeltet forskydes over imod politiske og faglige organisationer til venstre for Socialdemokratiet og LO (D.s.F.). NFC fremdrager forskellige marxistiske strømninger, der har domineret successivt i 1970'erne. *Den kapitallogiske retning* får følgende skudsmål af NFC: »dens forskningsmæssige potens (må) endnu siges at være meget beskedent udfoldet.

Tesen om kapitalen som det historiske subjekt under kapitalismen fører meget let til en fuldstændig udgrænsning af klasserne til at blive blotte agenter for samfundsmæssige nødvendige bevægelser« (s. 31–32). Blandt flere reaktioner mod kapitallogikerne nævner NFC »*arbejderismen*«. Denne forskningstendens fokuserer på arbejdskampe og strejkebevægelser, og NFC vurderer retningen positivt: »(den) rummede en positiv insisteren på arbejderklassen som et aktivt handlende subjekt, der ikke blot agerede i overensstemmelse med givne nødvendigheder« (s. 32).

I slutningen af 70'erne vandt *socialisations-teorier* indpas først og fremmest via kvinde- og familieforskningen. Forskningsfeltet udvides til hverdagslivet og arbejderklassens social-kulturelle mønstre. Men dertil kommer ifølge NFC, at retningen afspejler den teoretiske erkendelse; »(at) organisationsanalysen ikke kan indfange det hverdagsliv, som også er den del af klassens liv og for den bevidsthedsmæssige strukturering og politiske praksis en uomgængelig forklaringsfaktor« (s. 33).

2. De otte temaer handler om: reformisme, venstreoppositionen, forholdet mellem Socialdemokratiet og fagbevægelsen, forskning i arbejdererindringer, arbejderkvindernes, arbejdsliv og livsbetingelser, arbejderklassens konstituering, internationalismen og »Arbejderbevægelsen og historien«.

SFAH's nyeste årbog, nr. 11, 1981, har netop taget temaet »arbejderkultur« op. Årbogen indeholder artikler om arbejderhøjskolen, kolonihavebevægelsen og arbejder-sporten, foruden mindre indlæg om forskning i arbejderkultur i andre lande. Den tværfaglige tilgang slår klart igennem med denne årbog, kun ganske få af årbogens forfattere er historikere. Det er også værd at bemærke, at årbogen for 1980 rummede temaet: »lokalhistorie«. Hvor redaktionen i forordet konstaterer: »Fra at have været overvejende nationalt/københavnsk orienteret er forskningen i arbejderklassens/bevægelsens historie begyndt at beskæftige sig med lokale studier« (s. 5).

Den forskning, som bl. andre SFAH har formidlet, sammenfatter Ruth Emerik og Birte Siim ganske udmærket: »De sidste 10 års forskning i arbejderbevægelsens historie har været med til at lære os, at vi skal insistere på, at alle aspekter af arbejderklassens liv og historie skal analyseres – gennem analyser af såvel objektive materielle betingelser som subjektive erfaringer . . . Den vigtigste konklusion bliver i første omgang, at der må en flerhed af metoder til at fange virkelighedens komplicerede mangfoldighed . . . Vi har naturligvis stadigvæk brug for materielle analyser af arbejderklassens livsbetingelser, men de kan tage mange forskellige udgangspunkter – i familieforhold, i lokalsamfunds- og udkantsområder og på den enkelte virksomhed eller i branchen« (s. 267–268, »Fremad . . .«).

»Fremad og aldrig glemme« er en utrolig vigtig milepæl i SFAH's historie. Igennem oversigts- og tema-artikler, med dertil hørende litteraturfortegnelser, bibringes læseren en overordentlig nyttig indsigt i 70'ernes forskning i arbejderbevægelsens historie. Stort set alle forfattere har bestræbt sig på at give en afbalanceret (politisk, teoretisk og metodisk) gennemgang af forskningens udvikling, og en åbenhed udvises i de metodiske anvisninger og forslag til 80'ernes forskning.

Alle, der har beskæftiget sig med arbejderbevægelsens historie, vil simpelthen ikke kunne undvære »Fremad og aldrig glemme«, som håndbog i deres fremtidige forskning, formidling og/eller undervisning. Det er in-

diskutabelt! Ligeså vil håndbogen være til uvurderlig hjælp for studerende og lærere på højere læreanstalter og seminarier, der har besluttet sig for at inddrage emner fra arbejderbevægelsens historie i uddannelsen. Håndbogen bør blive en salgsmæssig succes, for dets potentielle læserantal overstiger langt SFAH's mere beskedne medlemstal.

Her er det nødvendigt også at kaste nogle tidslinjer ind i buketten. Det må nemlig konstateres, at »Fremad og aldrig glemme«, ligesom hovedparten af SFAH's øvrige publikationer på det nærmeste er utilgængelige for arbejderbevægelsens ledere og arbejderne »på gulvet«. Det skyldes det særdeles høje sproglige abstraktionsniveau, den korte, knappe, teoretiske og tildels indforståede præsentation af forskellige forskeres synspunkter og metoder. Dertil kommer et opsvulmet notesapparat og nogle lammende lange litteraturlister.

Der kan ikke være tvivl om, at kun et fåtal af de mange arbejdere, som er interesserede i at læse om arbejderbevægelsens historie, vil læse endsige købe »Fremad og aldrig glemme«. Og hermed svigter redaktionen (SFAH's bestyrelse) i nogen grad det grundlag, som SFAH gerne vil have etableret, jvf. dette indlægs indledende citat: »arbejdere og tillidsfolk, studenter og lærere . . . bør blive medlem af SFAH«.

Enkelte bidragydere, som Bente Rosenbeck og Tinne Vammen, behandler kort formidlingsproblemet; »mellem på den ene side at gøre arbejderklassens kvinder til genstand for historisk undersøgelse, på den anden at formidle resultaterne i et sprog og i publikationsformer, som kan gøre dem tilgængelige for nutidens arbejderkvinder. De hidtidige forsøg på at slå bro over uddannelseskløften og den sociale kløft mellem arbejderkvinder og mellemlagsintellektuelle har været små . . .« (s. 231). De to forfattere giver et bud på én blandt mange løsninger: »og man kunne . . . tænke sig, at specialer eller dele af sådanne blev samlet omkring udvalgte temaer og udgivet i mere populært tilgængelige antologier« (s. 232). De omtaler også andre projekter, hvor studiekredse, lysbilledserier, udstillinger m.m. er blevet benyttet til at formidle

kontakten mellem forskere og arbejderklassen.

I den sidste tema-artikel i »Fremad og aldrig glemme« er tre faglige tillidsfolk blevet bedt om at formulere deres overvejelser vedr. »arbejderbevægelsen og historien«. ³ Alle tre repræsentanter kommenterer den sproglige kløft mellem arbejdere og forskere. John Mølgård, SID, tror ikke på, at forskningsresultaterne via »Årbøgerne« og »Meddelelser . . .« kommer videre ud til en bredere kreds: »Forskere skriver nu engang for forskere. Man skal huske på, at skoleuddannelsen er forskellig, og derfor er sproget det også« (s. 314). Marie Olesen, SID, gør rede for hvilke artikler hun læser i »Årbøgerne« og »Meddelelser«, og hun skriver om den sproglige barriere: »Noget andet er, at jeg har svært ved at kapere sproget. Selv den artikel, som Brita Foged har skrevet om kvindeopfattelse i HK – som ellers er et emne, jeg er meget interesseret i. Jeg synes simpelthen, at den er skrevet i et forfærdeligt sprog. Jeg har svært ved at læse det. Sætningerne er opbygget så kringlet, og der er så mange akademiske udtryk, som gør det til tungt stof. Det er helt givet, at hvis nogle af de ting, som er meget interessante, skal ud, så skal de oversættes til almindeligt dansk. Jeg synes, at Brita Fogeds artikel er god . . . Man tror, at det (HK) er et progressivt forbund, men selvfølgelig ved man bedre. Jeg tror, at Britas artikel skal forkortes og oversættes, hvis den skal bruges, f.eks. blandt HK's medlemmer« (s. 316–317). ⁴ Jens Benfeldt Jørgensen, Dansk Metal, henstiller, at den marxistiske terminologi må uddybes og forklares grundigt. »Forfladigelse og leflen duer ikke. Hvis ikke der kan bruges flere ord end de 3–400, Ekstrabladet bruger, så kan man ikke fortælle historien, som den var. . . . Hvis de nødvendige forklaringer er med, gør det

ikke noget, at bøgerne bliver måske to gange så tykke« (s. 325–326).

Dog, det er jo ikke kun sproget og formidlingsformen, der skiller arbejderbevægelsen og historieforskerne (SFAH). Det mest afgørende og grundlæggende problem er, at forskerne ikke har lagt skjul på, at de foretrak en revolutionær strategi fremfor en reformistisk. Knud Knudsen og Therkel Stræde spørger i »Fremad og aldrig glemme«: »Men er arbejderbevægelsen (de i organisationsapparaterne, der træffer beslutningerne) parat til at møde den venstreorienterede kritik fra universiteterne? Eller vil man kun have at gøre med arbejderbevægelseshistorie, hvis den bliver skrevet i fuld overensstemmelse med den politiske linie i arbejderbevægelsens organisationer?« (s. 312–313).

Spørgsmålet er om arbejderbevægelsen overhovedet har taget notits af venstrefløjproduktterne, som bl.a. SFAH har viderebefordret. Måske som en reaktion på 70'ernes universitære historiefremstilling af arbejderbevægelsen, eller måske som en udløber af den social-historiske dimension (de fattige, kvinderne, de ufaglærte, hverdagslivet m.m.) i forskningen i slutningen af 70'erne, er der opstået en folkelig forskning af arbejderens historie. Det er initiativer, der kan fanges op af sloganet »grav hvor du står!«, eller »begynd at skrive din egen historie«. ⁵

Det seneste skud på denne stamme er SID's stort anlagte initiativ til frembringelse af »Arbejdsmandens historie« i bøger i stort format på ca. 100 sider og i et sprog, således at de også kan benyttes i skoleundervisningen. Til efteråret 1982 er det planlagt, at den første bog, »Fabrikarbejderens dag i de sidste 100 år«, skal udkomme. ⁶ Det hedder i introduktionspjecen: »Bogen skal være landsdækkende og materialet skal derfor fremskaffes

3. John Mølgård: Oplysningssekretær i SID, medlem af Socialdemokratiet. Marie Olsen: Postarbejder, bestyrelsesmedlem i SID, Lager & Pak/Århus, politisk aktiv på venstrefløj. Jens Benfeldt Jørgensen: Formand for Dansk Metal, Køge, medlem af SF.

4. Brita Foged: HK's kvindeopfattelse efter 1960, s. 153–204 i »Årbog for arbejderbevægelsens historie«. 1978 (nr. 8).

5. Her skal blot henvises til pjecen udsendt af forlaget SOC. »Grav hvor du står . . .« 1982. I pjecen omtales forskellige lokale initiativer, som: molararbejderne på Mors, »Spritten« i Hobro og studiekredsarbejde i Pandrup.

6. Arbejdsmandens historie. Pjece udgivet af udvalget for arbejdsmandens historie. SID (oplysningsafd.), Nyropsgade 30, 1602 Kbh. V. u.å.

lokalt gennem afdelinger, efterløns- og pensionistklubber samt fra enkeltpersoner. ... (Redaktions-udvalget) kan dog ikke love at alt materiale vil blive brugt, da det er vigtigt at bogen kommer til at dække hele landet og så mange fabrikstyper som muligt hele tidsperioden igennem«.

Medlemmerne af SID opfordres kraftigt til selv at arbejde med historien, og få fremstillinger trykt i fagblade, og producere materialer til udstillinger og teater m.m. Forskellige bøger anbefales til hjælp under forskningen, og litteraturhenvisningerne slutter således: »Diverse udgivelser fra Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie. Selskabet har udgivet et tidsskrift med stof om den nyeste forskning. Bogliste kan bestilles hos: SFAH, Rejsbygade 1, 1759 Kbh. V.«.

Kontakten mellem arbejderbevægelsens egen historieskrivning og SFAH er altså sluttet. Men førend SFAH kan formidle en dialog mellem arbejderbevægelsen og forskere, må SFAH omlægge nogle opgaver og påbegynde helt nye aktiviteter til støtte for »de folkelige« forskningsprojekter, jvf. den tidligere omtalte kontaktkreds vedr. fagforeningshistorie med deltagelse af akademikere og arbejdere. Her kan der kun blive tale om at angive nogle grove retningslinjer for en ny SFAH kurs. Og realiseringstakten må selvfølgelig afhænge af de økonomiske muligheder i 80'erne, men en bredere berøringsflade må kunne styrke økonomien.

Hvad angår forlaget kunne fx årbogen og

én publikationsserie henvende sig til alle, der har interesse i at vide mere om aktiviteter lokalt, i foreninger og forbund m.m., og i universitetsverdenen. Dette forudsætter, at forskerne kan formidle deres forskning i et tilgængeligt sprog, og måske nedtone de ideologiske manifestationer. Dette sidste skal ikke opfattes, som en politisk-ideologisk spændetrøje omkring forskerne. De har naturligvis i dialogen med arbejderbevægelsen ret og pligt til at gøre rede for relevante politiske og ideologiske positioner, der ligger til grund for emnevalg, teori og metode. En frugtbar dialog i de kommende år mellem arbejderbevægelsen og universitetsverdenen har som forudsætning en gensidig respekt for parternes værdigrundlag og samfundsmæssige placering.

På skolebogsområdet kunne SFAH forsøge at etablere arbejdsgrupper bestående af forskere, lærere og interesserede fra arbejderbevægelsen, der planlagde og redigerede forskellige typer af undervisningsmaterialer. Det årlige seminar kunne fremover planlægges i samarbejde med enkeltpersoner eller grupper, som lokalt eller centralt beskæftigede sig med arbejderbevægelsens historie.

Under alle omstændigheder. Hvis SFAH ikke får kontakt med arbejderbevægelsen i 80'erne, vil der være stor fare for, at selskabet bliver endnu mere lukket og eksklusivt end i 70'erne, fordi specialernes – og forskerstillingerernes antal er på vej nedad.